

آئین دادرسی کیفری

«جلد اول»

دکتر مهدی شعبانی

سرشناسه : شعبانی، مهدی، ۱۳۶۵ -
 عنوان و نام پدیدآور : آیین دادرسی کیفری/ مؤلف: مهدی شعبانی
 عنوان قراردادی : ایران، قوانین و احکام
 مشخصات نشر : تهران: کتاب آوا، ۱۳۹۷
 مشخصات ظاهری : ۲۷۴ ص. ج ۱
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۳۴۶-۴۷۲-۸
 وضعیت فهرست نویسی : فیپا
 موضوع : آیین دادرسی جزایی - ایران
 موضوع : Criminal procedur-Iran
 رده بندی کنگره : ۱۳۵ ۷۱۹ ض/ KMH۴۶۱۰
 رده بندی دیویی : ۳۴۵/۵۰۵
 شماره کتابشناسی ملی : ۵۳۰۰۵۱

آیین دادرسی کیفری (جلد اول)

انتشارات کتاب آوا

مؤلف:	دکتر مهدی شعبانی
ناشر:	کتاب آوا
نوبت چاپ:	اول ۱۳۹۷
شمارگان:	۱۰۰۰ نسخه
قیمت:	۲۵۰۰۰۰ ریال
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۳۴۶-۴۷۳-۵
شابک دوره:	۹۷۸-۶۰۰-۳۴۶-۴۷۲-۸

نشانی دفتر مرکزی: انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، بن بست حقیقت، پلاک ۴، طبقه ۱، واحد ۴
 شماره‌های تماس: ۶۶۹۷۴۶۴۵ | ۶۶۹۷۴۱۳۰ | ۶۶۴۰۷۹۹۳ | دورنگار: ۶۶۴۶۱۱۵۸

www.avabook.com avabook_kazemi@yahoo.com

فروشگاه کتاب آوا: اسلام‌شهر، خیابان صیاد شیرازی (خیابان دانشگاه) داخل کوچه فرمانداری
 تلفن: ۵۶۳۵۴۶۵۱

هرگونه تکثیر این اثر از طریق ارسال یا بارگذاری فایل الکترونیکی، یا چاپ و نشر کاغذی آن بدون مجوز ناشر، به هر شکل، اعم از فایل، سی‌دی، افست، ریسوگراف فتوکپی، زیراکس یا وسایل مشابه، به صورت متن کامل یا صفحاتی از آن، تحت هر نام اعم از کتاب، راهنما، جزوه، یا وسیله کمک آموزشی، در فضای واقعی یا مجازی، و همچنین توزیع، فروش، عرضه یا ارسال اثری که بدون مجوز ناشر تولید شده، موجب پیگرد قانونی است.

فهرست مطالب

۱۹.....	مقدمه.....
---------	------------

بخش اول: کلیات

۲۳.....	فصل اول - مفاهیم و کلیات آیین دادرسی کیفری.....
۲۳.....	گفتار اول - مره شاهی آیین دادرسی کیفری.....
۲۳.....	گفتار دوم - تعریف آیین دادرسی کیفری.....
۲۵.....	گفتار سوم - مفاهیم عامه و خاصه آیین دادرسی کیفری.....
۲۵.....	گفتار چهارم - اهمیت آیین دادرسی کیفری.....
۲۶.....	گفتار پنجم - اهداف آیین دادرسی کیفری.....
۲۶.....	گفتار ششم - موضوع آیین دادرسی کیفری.....
۲۷.....	گفتار هفتم - منابع آیین دادرسی کیفری.....
۲۷.....	بند اول - منابع اصلی.....
۲۸.....	بند دوم - منابع تکمیلی (ارشادی).....
۲۹.....	گفتار هشتم - اصول کلی حاکم بر آیین دادرسی کیفری.....
۳۰.....	بند اول - مستند بودن دادرسی کیفری به قانون.....
۳۱.....	بند دوم - تضمین حقوق طرفین دعوا.....
۳۲.....	بند سوم - تساوی اشخاص در دادرسی کیفری.....
۳۲.....	بند چهارم - سریع بودن فرآیند دادرسی کیفری.....
۳۳.....	بند پنجم - رعایت اصل برائت.....
۳۵.....	بند ششم - حق آگاهی متهم از موضوع و دلایل اتهام.....
۳۵.....	بند هفتم - حق دسترسی متهم به وکیل.....
۳۶.....	بند هشتم - رعایت حقوق شهروندی.....

۳۷.....	گفتار نهم - خصوصیات آیین دادرسی کیفری
۳۷.....	بند اول - عطف به ماسبق شدن
۳۷.....	بند دوم - تفسیر موسع
۳۷.....	گفتار دهم - مراحل آیین دادرسی کیفری
۳۸.....	بند اول - کشف جرم
۳۸.....	بند دوم - تعقیب متهم
۳۸.....	بند سوم - تحقیقات مقدماتی
۳۹.....	بند چهارم - میانجی‌گری و صلح میان طرفین
۳۹.....	بند پنجم - سیدگم
۳۹.....	بند ششم - اجرای آیین کیفری
۳۹.....	گفتار یازدهم - رابطه آیین دادرسی کیفری با آیین دادرسی مدنی

فصل دوم - نظام‌های دادرسی کیفری ۴۳

۴۳.....	گفتار اول - نظام دادرسی اتهامی
۴۳.....	بند اول - اصول حاکم بر نظام دادرسی اتهامی
۴۴.....	بند دوم - محاسن نظام دادرسی اتهامی
۴۵.....	بند سوم - معایب نظام دادرسی اتهامی
۴۵.....	گفتار دوم - نظام دادرسی تفتیشی
۴۵.....	بند اول - اصول حاکم بر نظام دادرسی تفتیشی
۴۶.....	بند دوم - محاسن نظام دادرسی تفتیشی
۴۶.....	بند سوم - معایب نظام دادرسی تفتیشی
۴۷.....	گفتار سوم - نظام دادرسی مختلف (فرانسوی)
۴۸.....	گفتار چهارم - نظام دادرسی اسلامی
۴۸.....	بند اول - ویژگی‌های نظام دادرسی اسلامی
۴۹.....	بند دوم - تصدی منصب قضا در نظام دادرسی اسلامی

بخش دوم: دعوای عمومی

۵۵	فصل اول - دادسرا
۵۵	گفتار اول - تاریخچه دادسرا
۵۶	گفتار دوم - ویژگی‌های دادسرا
۵۶	بند اول - سلسله مراتب دادسرا
۵۷	بند دوم - وحدت دادسرا
۵۸	بند سوم - استقلال دادسرا
۵۹	بند چهارم - عدم مسئولیت دادسرا
۵۹	بند پنجم - اصل رد کردن قضات دادسرا
۶۱	گفتار سوم - ساختار قضایی دادسرا
۶۱	بند اول - دادستان
۶۲	بند دوم - معاون دادستان
۶۲	بند سوم - دادیار (وکیل عام - قاضی تحقیق)
۶۳	بند چهارم - بازپرس (قاضی تحقیق - مستنطق)
۶۳	گفتار چهارم - انواع دادسرا در نظام قضایی ایران
۶۴	بند اول - دادسرای دیوان عالی کشور
۶۵	بند دوم - دادسرای عمومی و انقلاب
۶۷	بند سوم - دادسرای ویژه نوجوانان
۷۰	بند چهارم - دادسرای نظامی
۷۰	بند پنجم - دادسرای ویژه روحانیت
۷۱	بند ششم - سایر دادسراها
۷۱	الف) دادسرای انتظامی قضات
۷۱	ب) دادسرای انتظامی وکلا
۷۲	ج) دادسرای دیوان محاسبات کشور
۷۳	گفتار پنجم - دادسرا و تکلیف تعقیب
۷۳	بند اول - اصل قانونی بودن تعقیب

بند دوم- اصل متناسب بودن تعقیب ۷۴

فصل دوم- تعقیب دعوای عمومی ۷۵

گفتار اول- مفهوم تعقیب ۷۵

گفتار دوم- جهات قانونی شروع به تعقیب ۷۵

بند اول- اقرار متهم ۷۶

بند دوم- شکایت شاکی ۷۷

بند سوم- وقوع جرم مشهود در برابر دادستان یا بازپرس ۷۸

بند چهارم- دادستان از وقوع جرم به طرق قانونی دیگر ۸۰

بند پنجم- اعلام اخبار جرم توسط دیگران ۸۰

الف) اعلام و اخبار جرم توسط مقامات رسمی ۸۰

ب) اعلام و اخبار جرم توسط اشخاص موثق و مطمئن ۸۲

گفتار سوم- ضابطان دادگستری ۸۵

بند اول- تعریف ضابطان دادگستری ۸۵

بند دوم- انواع ضابطان دادگستری ۸۶

الف) ضابطان عام ۸۶

ب) ضابطان خاص ۸۶

بند سوم- مقررات ناظر بر ضابطان دادگستری ۹۲

بند چهارم- وظایف و اختیارات ضابطان دادگستری ۹۵

الف) در جرایم مشهود ۹۵

فصل سوم- شروط و موانع تعقیب دعوای عمومی ۱۰۳

گفتار اول- شروط خاص تعقیب ۱۰۳

بند اول- لزوم شکایت شاکی خصوصی در جرایم قابل گذشت ۱۰۳

بند دوم- لزوم تحصیل اجازه از مقامات خاص ۱۰۵

گفتار دوم- موانع تعقیب دعوای عمومی ۱۰۷

بند اول- مصونیت‌ها ۱۰۷

۱- مصونیت پارلمانی ۱۰۸

۱۰۹.....	۲) مصونیت سیاسی	۶۷۱
۱۱۱.....	۳) مصونیت قضایی	۶۷۱
۱۱۳.....	بند دوم- اناطه	۶۷۱
۱۱۵.....	موارد صدور قرار اناطه	۶۷۱
۱۱۵.....	۱- اختلاف در مالکیت	۶۷۱
۱۱۵.....	۲- وجود یا فقدان رابطه زوجیت یا نسب	۶۷۱
۱۱۶.....	بند سوم- جنون	۶۷۱
۱۱۷.....	۱) جنون در حین ارتکاب جرم	۶۷۱
۱۱۸.....	۲) جنون پس از ارتکاب جرم	۶۷۱
۱۱۹.....	۳) جنون پیش از صدور حکم قطعی	۶۷۱
فصل چهارم- مررد دوم دعوی عمومی (موانع دائمی تعقیب دعوی عمومی)..... ۱۲۱		
۱۲۲.....	گفتار اول- جهات مذکور در دعوی	۶۷۱
۱۲۲.....	بند اول- فوت متهم یا محکوم علیه	۶۷۱
۱۲۴.....	بند دوم- گذشت شاکی در جرایم قابل گذشت	۶۷۱
۱۲۶.....	بند سوم- شمول عفو	۶۷۱
۱۲۶.....	الف) عفو عمومی	۶۷۱
۱۲۷.....	ب) عفو خصوصی	۶۷۱
۱۲۸.....	بند چهارم- توبه	۶۷۱
۱۲۹.....	الف) آثار توبه	۶۷۱
۱۳۰.....	ب) شرایط توبه	۶۷۱
۱۳۲.....	گفتار دوم- جهات عینی سقوط دعوی عمومی	۶۷۱
۱۳۲.....	بند اول- نسخ قانون	۶۷۱
۱۳۳.....	الف) نسخ صریح	۶۷۱
۱۳۳.....	ب) نسخ ضمنی	۶۷۱
۱۳۳.....	بند دوم- اعتبار امر مختوم	۶۷۱
۱۳۵.....	شرایط تحقق اعتبار امر مختوم	۶۷۱
۱۳۵.....	۱- وحدت اصحاب دعوی	۶۷۱

- ۲- وحدت سبب ۱۳۵
- ۳- وحدت موضوع ۱۳۶
- بند سوم- شمول مرور زمان در موارد پیش‌بینی شده در قانون ۱۳۷
- الف- موافقان و مخالفان مرور زمان ۱۳۸
- ب- انواع مرور زمان ۱۳۹
- ج- شرایط مرور زمان ۱۴۱
- د- نوع مرور زمان ۱۴۲
- هـ- تعالی مرور زمان ۱۴۳
- بند چهارم- اعمال قاعده دراء ۱۴۴
- الف) قلمر قاعده دراء ۱۴۵
- ب) دایره اجرای قاعده دراء ۱۴۶

فصل پنجم- تحقیقات مقدماتی ۱۵۱

- گفتار اول- ویژگی‌های تحقیقات مقدماتی ۱۵۲
- بند اول- محرمانه بودن تحقیقات مقدماتی ۱۵۲
- بند دوم- سریع بودن تحقیقات مقدماتی ۱۵۴
- بند سوم- غیرعلنی بودن تحقیقات مقدماتی ۱۵۴
- بند چهارم- کتبی بودن تحقیقات مقدماتی ۱۵۵
- بند پنجم- غیرترافعی بودن تحقیقات مقدماتی ۱۵۶
- گفتار دوم- حق دسترسی به پرونده در مرحله‌ی تحقیقات مقدماتی ۱۵۶
- گفتار سوم- حق برخورداری از وکیل مدافع در مرحله‌ی تحقیقات مقدماتی ۱۵۸
- گفتار چهارم- اصول حاکم بر تحقیقات مقدماتی ۱۶۱
- بند اول- بی طرفی مقام تحقیق (رعایت اصل بی طرفی) ۱۶۱
- بند دوم- استقلال مقام تحقیق ۱۶۲
- بند سوم- آزادی مقام تحقیق در انتخاب نوع اقدامات تحقیقی ۱۶۴
- گفتار پنجم- مرجع تحقیق ۱۶۵
- گفتار ششم- جهات شروع به تحقیق ۱۶۸
- گفتار هفتم- موارد عدم انجام تحقیق در دادسرا ۱۶۹

۱۶۹.....	بند اول- جرایم منافی عفت
۱۷۱.....	بند دوم- جرایم تعزیری درجه هفت و هشت
۱۷۲.....	بند سوم- جرایم افراد زیر پانزده سال
۱۷۳.....	گفتار هشتم- اقدامات تحقیقی
۱۷۳.....	بند اول- تحقیق از شاکی
۱۷۵.....	بند دوم- تحقیق از شاهد و مطلع
۱۷۹.....	بند سوم- تحقیق از متهم
۱۸۰.....	الف) احضار متهم
۱۸۰.....	۱- احضاریه:
۱۸۱.....	۲- سرانجام
۱۸۲.....	۳. سامانه‌های امانه‌ای و مخابراتی
۱۸۳.....	ب) جلب متهم
۱۸۳.....	۱- شرایط جلب متهم
۱۸۵.....	۲- انواع جلب
۱۸۶.....	ج) بازجویی متهم
۱۸۶.....	۱- حقوق متهم
۱۸۸.....	۲- تفهیم اتهام
۱۹۰.....	۳- اخذ آخرین دفاع
۱۹۱.....	د) اعطای مهلت به متهم و ارجاع به میانجی‌گری
۱۹۲.....	ه) تشکیل پرونده شخصیت متهم
۱۹۴.....	بند چهارم- معاینه محل و تحقیق محلی
۱۹۸.....	بند پنجم- تفتیش منازل، اماکن و اشیاء
۲۰۵.....	بند ششم- کنترل ارتباطات مخابراتی و مراسلات پستی
۲۰۷.....	بند هفتم- جلب نظر کارشناس
۲۱۰.....	بند هشتم- اخذ نظریه پزشکی قانونی
۲۱۱.....	بند نهم- نیابت قضایی

فصل ششم - قراردادهای تحقیقات مقدماتی..... ۲۱۵

گفتار اول - قراردادهای اعدادی ۲۱۶

بند اول - قرار کارشناسی ۲۱۶

بند دوم - قرار تأمین خواسته ۲۱۶

بند سوم - قرار رد درخواست شاکی (در خصوص مطالعه و اخذ تصویر یا رونوشت اوراق

پرونده) ۲۱۷

بند چهارم - قرار عدم دسترسی متهم به پرونده ۲۱۸

بند پنجم - قرار اناطه ۲۱۸

بند ششم - قرار نیابت قضایی ۲۱۸

بند هفتم - قراردادی تأمین فری ۲۱۸

الف) قواعد مشترک - تأمین بر قراردادهای تأمین کیفری ۲۱۹

ب) انواع قراردادهای تأمین کیفری ۲۲۳

۱ - قرار التزام به حضور؛ سرف ۲۲۳

۲ - قرار التزام به حضور با تعیین وجه التزام ۲۲۳

۳ - قرار التزام به عدم خروج از حوزه قضایی؛ قول شرف ۲۲۴

۴ - قرار التزام به عدم خروج از حوزه قضایی با تعیین وجه التزام ۲۲۵

۵ - قرار التزام به معرفی نوبه‌ای خود به صورت ۵ نگر ۱ ماهانه به مرجع قضایی

یا انتظامی با تعیین وجه التزام ۲۲۶

۶ - قرار التزام مستخدمان رسمی کشوری یا نیروهای مسلح به حضور با تعیین

وجه التزام، با موافقت متهم و پس از اخذ تعهد پرداخت از محل حقوق آنان از

سوی سازمان مربوط ۲۲۶

۷ - قرار التزام به عدم خروج از منزل یا محل اقامت تعیین شده با موافقت متهم با

تعیین وجه التزام از طریق نظارت با تجهیزات الکترونیکی یا بدون نظارت با این

تجهیزات ۲۲۷

۸ - قرار کفالت ۲۲۸

۹ - قرار وثیقه ۲۳۳

۱۰ - قرار بازداشت موقت ۲۳۷

بند هشتم - قراردادهای نظارت قضایی.....	۲۴۳
گفتار دوم - قراردادهای نهایی.....	۲۴۵
بند اول - قرار منع تعقیب.....	۲۴۶
بند دوم - قرار موقوفی تعقیب.....	۲۴۷
بند سوم - قرار ترک تعقیب.....	۲۴۸
بند چهارم - قرار بایگانی پرونده.....	۲۴۹
بند پنجم - قرار تعلیق تعقیب.....	۲۴۹
بند ششم - قرار توقف تحقیقات.....	۲۵۳
بند هفتم - قرار جلب به دادرسی.....	۲۵۳

فصل هفتم - دعاوی خصوصی..... ۲۵۹

گفتار اول - تعریف دعاوی خصوصی.....	۲۶۰
گفتار دوم - تفاوت‌های دعاوی خصوصی و دعاوی عمومی.....	۲۶۰
گفتار سوم - ضرر و زیان‌های قابل مطالبه در دعاوی خصوصی.....	۲۶۱
بند اول - ضرر و زیان مادی.....	۲۶۱
بند دوم - ضرر و زیان معنوی.....	۲۶۲
بند سوم - منافع ممکن‌الحصول.....	۲۶۳
گفتار چهارم - شرایط طرح و رسیدگی دعاوی خصوصی.....	۲۶۴

منابع و مآخذ..... ۲۶۹

الف) کتاب‌ها.....	۲۶۹
ب) قوانین و مقررات.....	۲۷۱
پ) آراء و نظریه‌ها.....	۲۷۲

مقدمه

«هنر عدالت این نیست که همه‌ی مجازات شوند، هنر عدالت آن است که بی‌گناهی مجازات نشود»
(حضرت علی (ع))

سپاس خداوندی را سزااست که دریای بی‌کران لطف و رحمتش را بر پهنه هستی گسترانیده و خوان نعلین را به ما ارزانی داشته تا به شکرانه این همه لطف، کمر همت به خدمت خلق که همانا مصلحتی از شکرگذاری است بسته و با تدوین این کتاب بخش کوچکی از وظیفه خویش را ادا نموده باشم.

قانون آیین دادرسی کیفری را به طور قطع می‌توان از مهمترین قوانین داخلی کشورها دانست. اهمیت آیین قانون را باید در مجموعه اهداف آن جستجو کرد. موضوع آیین دادرسی کیفری رسیدگی به حیثیت عمومی و تصویری جرم و اهداف آن، حفظ منافع اجتماع و حقوق و آزادی‌های اساسی افراد می‌باشد. آیین دادرسی کیفری که به تشریفات و نحوه رسیدگی در دادرسی و محاکم کیفری می‌پردازد، در خصوص روند دادرسی کیفری از مرحله کشف جرم تا صدور حکم قطعی و اجرای آن، وظایف و اختیارات، نامات قضایی و ضابطان دادگستری را تعیین نموده است تا از این طریق اهداف مهم قانون آیین دادرسی کیفری از جمله حفظ حقوق متهم، بزه‌دیده و جامعه را تضمین نماید.

در مجموعه حاضر با مطلع نظر قرار دادن قانون آیین دادرسی کیفری، مصوب ۱۳۹۲/۱۲/۴ و سرفصل وزارت علوم، تلاش شده است مباحث مربوطه به گونه‌ای به رشته‌ی تحریر درآید که بتواند به عنوان یک منبع مفید و کاربردی در اختیار جامعه حقوقی به ویژه دانشجویان عزیز قرار گیرد.

مطالب این کتاب در هفت فصل تنظیم شده است، در فصل نخست مفاهیم و کلیات آیین دادرسی کیفری را مورد بحث قرار خواهیم داد، در فصل دوم به نظام‌های دادرسی کیفری اشاره خواهیم نمود؛ در فصل سوم به توضیح و تبیین شروط و موانع تعقیب دعوای عمومی خواهیم پرداخت، در فصل

پنجم تحقیقات مقدماتی و در فصل ششم قرارهای دادرسی مورد بحث قرار خواهد گرفت و در نهایت در فصل هفتم مباحث مربوط به دعوی خصوصی را مطرح خواهیم کرد.

بر خود وظیفه می‌دانم از زحمات اساتید بزرگوارم به ویژه جناب استاد دکتر کریمی مله که از محضر پرفیض تدریستان بهره‌ها برده‌ام، تشکر و قدردانی نموده و امیدوارم توانسته باشم حق شاگردی را به نیکی ادا نمایم.

التهایه از اساتید، قضات، و کلا و دانشجویان عزیز این رشته خواستارم با اعلام نواقص، ایرادات و پیشنهادها، خیرش، حقیر را در رفع کاستی‌های نوشتار حاضر یاری نمایند.

سرافراز باشید

مهدی شعبانی

۱۳۹۷/۰۷/۱۰